

Література

1. Білоусова Я.В. Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі : автореф. дис... канд. пед. наук. – 13.00.01/ Я.В. Білоусова. – К., 2004. – 27 с.
2. Залюбінська О.Б. Педагогічні засади формування риторичної культури особистості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.referat.allserver.ru/?i=4139736>.
3. Мацько Л.І. Риторика / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. – К. : Вища школа, 2006. – 311 с.
4. Михальская А.К. Педагогическая риторика: история и теория / А.К. Михальская. – М. : Академия, 1988. – С. 11.
5. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навчальний посібник/ Г.С.Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 592 с.
6. Сагач Г.М. Риторика : навчальний посібник / Г.М. Сагач. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 568 с.
7. Уварова А.М. Формування риторичної майстерності майбутнього вчителя : навчально-методичний посібник / А.М.Уварова. – Суми : Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – 132 с.
8. Хлебникова М.С. Homo Logvensv свете современных риторических представлений / М.С.Хлебникова // Риторика и культура речи в современном обществе и образовании : сб. матер. X Междун. конф. по риторике. – М. : Флинта : Наука, 2006. – С.435-438.

Анотація

У статті розглядається проблема риторичної особистості вчителя в умовах зростання культурно-просвітницької активності етносу, відродження національної спадщини. З'ясовано, що основою формування риторичної особистості вчителя є його риторична культура як показник риторичної компетенції.

Аннотация

В статье рассматривается проблема риторической личности учителя в условиях возрастания культурно-просветительской активности этноса, возрождения национального наследия. Установлено, что основой формирования риторической личности учителя является его риторическая культура как показатель риторической компетенции.

Summary

In the article deals the problem of teacher's rhetorical identity in the conditions of cultural growth and educational activity of ethnos, revival of national heritage. It was found out that a basis of teacher's rhetorical identity formation it's his rhetorical culture as an indicator of rhetorical competence.

Ключові слова: риторична освіченість, риторична особистість, риторичний ідеал, риторична культура, риторична компетенція.

Ключевые слова: риторическая образованность, риторическая личность, риторический идеал, риторическая культура, риторическая компетенция.

Key words: rhetorical education, rhetorical personality, rhetorical ideal, rhetorical culture, rhetorical competence.

Подано до редакції 01.04.2013.

УДК 811.161.2'373,46

© 2013

Гимер Н.О.

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКЛАДАЧА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність дослідження професійного потенціалу педагога зумовлена станом розвитку суспільства та особливостями професійної педагогічної діяльності. Сучасні реалії життя підвищують значущість особистісно-професійної успішності педагога. В умовах реформування освіти зростають вимоги до педагога, зокрема до підвищення рівня його професіоналізму та досягнення високого ступеня самореалізації. Одним із ефективних засобів професійної самореалізації педагога є розвиток і модернізація, тобто зміна, удосконалення, осучаснення його професійного потенціалу, що й підкреслює науково-практичну актуальність проблеми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Психологічна наука вивчала професійний потенціал в багатьох контекстах:

- гуманістичної самоактуалізації (А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт);
- здібностей і зокрема творчих здібностей (М.Вертгеймер, Дж. Гілфорд, Е.П.Торренс; Т.І.Артем'єва, Д.Б.Богоявленська, В.М.Дружинін, О.О.Мелік-Пашаєв, Я.О.Пономарьов, Б.М.Теплов);
- потребнісно-мотиваційної сфери (Д.Аткінсон, В.К.Віллонас, Л.Портер, Е.Лоулер, Х.Хекхаузен; В.Г.Асєєв, І.Ф.Беляєва, І.А.Джидар'ян, Є.П. Ільїн, В.І. Ковальов, В.Г.Подмарков, Т.С. арасов);
- педагогічної творчості як елементу педагогічної майстерності (О.А.Абдулліна, І.А.Зязюн, М.В.Савін, Н.В.Кузьміна, В.О.Сластьонін, З.І.Слепкань, Р.Х.Шакуров, І.С.Якиманська).
- Розроблені концепції розвитку потенціалу особистості (А.О.Деркач, В.Г.Зазикін, В.М.Марков, В.М.Мясищев, Б.Д.Паригін, В.К.Сафонов, В.І. Слободчиков, М.І.Шевандрін та ін.).

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати творчий потенціал викладача у навчальному процесі, що є основою аналізу категорії «професійний потенціал педагога» шляхом опису його структури та особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження... Феномен потенціалу вивчається в психології, педагогіці, соціології й є важливим для цілісного розуміння поступального розвитку особистості. У наукових працях категорія «потенціал» часто використовується не як наукове поняття, а метафорично, як синонім термінів «ресурси» чи «можливості». Філософськими передумовами вивчення потенціалу є дослідження в площині співвідношення потенційного та актуального в межах наукової школи С.Л.Рубінштейна. Інноваційними є дослідження феномена потенціалу через призму концепції Л.С.Виготського про зони найближчого та актуального розвитку, що трансформуються у вивчення потенціалу через концепцію зони найближчого професійного розвитку В.М.Маркова.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «потенціал» подається як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов [3, с. 1087].

На думку В.М.Маркова, поняття «потенціал» як психологічний феномен інтегрально описує феномени мотивів і здібностей. Здібності індивіда відображаються як уже реалізований потенціал, а мотивація особистості – як подальші перспективи розвитку потенціалу, тобто нереалізований потенціал. Потенціал особистості є системним та ієрархічним утворенням. З.Ф. Сіверс зазначає, що потенціал особистості може мати творчу або руйнівну спрямованість. Оскільки людина зажди перебуває на різних щаблях поступу до більш високих рівнів свого розвитку, то доцільно оцінювати не тільки її наявний потенціал, але й різницю потенціалів різних рівнів, тобто резерв або ресурс [11, с. 49].

У психології широко використовується ресурсний підхід до проблеми потенціалу. А.О.Деркач, беручи за основу структуру особистості К.К.Платонова, моделює структуру потенціалу, в якій кожна підструктура особистості володіє власним ресурсним потенціалом: біологічний потенціал – психічний потенціал – характерологічний потенціал – потенціал здібностей – потенціал досвіду – потенціал спрямованості [1, с. 170].

В.М. Марков пропонує ієрархічну модель опису потенціалу людини як соціально-особистісної системи:

- біологічний потенціал (визначається біоенергетичними процесами і їх специфікою)
- психологічний потенціал (пов'язаний з психічною саморегуляцією)
- особистісний потенціал (особистісно-професійний та професійно-особистісний потенціали) [2, с. 9].

Вчений пропонує розглядати професійний потенціал як частину особистісно-професійного потенціалу, який охоплює інтелектуальний, мотиваційний, операційний, комунікативний, творчий, інноваційний потенціали та ін. Проаналізуємо поняття «професійний потенціал» і «професійний потенціал педагога».

Згідно з ресурсним підходом до визначення потенціалу під професійним потенціалом фахівця розуміється відновлювана самокерована система його внутрішніх ресурсів, які виявляються в професійних досягненнях. Ключовою якістю професійного потенціалу є його системність. Отож, потенціал охоплює не тільки сукупність ресурсів, але й систему управління ними, яка має свідомий та несвідомий рівні. Професійний потенціал як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, ресурсів, прихованих здатностей спочатку розвивається, нагромаджується, а пізніше реалізується у професійній діяльності. Структура професійного потенціалу визначається його внутрішнім поділом на реалізований та нереалізований потенціали.

Реалізований професійний потенціал визначається професійним досвідом фахівця і в зв'язку з постійним відновленням потенціалу людини проявляється в накопичених у процесі професійного розвитку «корисних» якостях, знаннях, навичках, уміннях і здібностях, які до звольють якісно здійснювати професійну діяльність. Нереалізований професійний потенціал визначається ціннісно-мотиваційною структурою особистості спеціаліста і визначає напрями об'єктивних професійних вимог, що висувують завдання індивідуального розвитку суб'єкта діяльності, наприклад, на основі вияву надситуативної активності [8, с. 9]. Професійний потенціал викладача розкривається в педагогічній діяльності через самореалізацію. Близьким до поняття «професійний потенціал педагога» є педагогічний професіоналізм, що розглядається як стійка властивість суб'єкта, яка забезпечує високу продуктивність педагогічної діяльності і її гуманістичну спрямованість [1, с.136].

У педагогіці професійний потенціал педагога розглядається як:

- система педагогічної майстерності, яка об'єднує різнопланові та різнорівневі аспекти підготовки і діяльності педагога і трактується як здатність ефективно виконувати свою роботу на рівні сучасних вимог педагогічної професії;

- база професійних знань, умінь, навичок у єдності з розвинутою здатністю педагога активно мислити, творити, діяти, втілювати свої наміри в життя, досягати запроєктованих результатів;

•спрямованість педагога на ціль і здатність її досягти, тобто важливим є співвідношення намірів і досягнень;

•ціннісно-мотиваційна орієнтація на виконання професійної педагогічної діяльності, адже одних лише здібностей мало для якісного виконання професійних обов'язків;

•зміни професійного потенціалу.

Важливою науково-практичною проблемою є питання оптимізації та розвитку професійного потенціалу педагога. Методологічною основою є базові положення гуманістичної психології (А.Маслов, К.Роджерс) та праці з біоенергетики (наукова школа В.Райха, А.Лоуена). Актуальним є питання про детермінанти розвитку потенціалу особистості. На думку А.О.Деркача, розкриття потенціалу особистості насамперед пов'язано з розвитком здібностей людини, особливо тих, які стосуються діяльності чи відповідають спрямованості особистості.

Розвиток здібностей у фахівців, як правило, реалізується в процесі самонавчання і професійної діяльності, коли суб'єктом ставляться завдання особистісно-професійного росту і досягнень. Як зазначає вчений, пріоритетним є розвиток інтелектуальних здібностей. Розвиток здібностей повинен також супроводжуватися становленням важливих якостей, які сприяють підвищенню ефективності діяльності та професійним досягненням. І нарешті, формування і розвиток відповідних умінь і навичок. Саме в розвитку цієї системи «здібності – якості – вміння – мотиви – смислоутворення» А.О.Деркач вбачає основні механізми розкриття потенціалу особистості [1, с. 169].

Перспективними психотехнологіями розвитку професійного потенціалу педагога є:

•технологія коучингу;

•технологія раціонального використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці;

•технологія саморегуляції психічних станів як фактор підвищення працездатності й ефективності діяльності;

•технологія тайм-менеджменту.

Коучинг – техніка, що позиціонується як технологія розкриття професійного потенціалу. Технологія коучингу акумулює в собі можливості тренінгових методів, НЛП, опитувальних технологій [6, с. 181]. Коучинг – це індивідуальне тренування людини для досягнення значущих для неї цілей, підвищення ефективності планування, мобілізації, внутрішнього потенціалу, розвитку необхідних здібностей і навичок, освоєння передових стратегій отримання результату [6, с. 182]. Головна особливість коучингу – допомога людині в пошуку власного рішення, а не вирішення проблеми за неї, сприяння особистості в розкритті своєї стратегії подолання професійних труднощів за рахунок виділення головних та енергетичних ресурсів. Важливим фактором модернізації професійного потенціалу і підвищення рівня професіоналізму особистості є раціональне використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці.

Т.І.Гера диференціювала такі критерії творчих ресурсів педагога:

•аналітико-синтетичне опрацювання типової, на перший погляд, ситуації;

•особистісно зорієнтоване й алоцентричне (здатність звільнитися від однобічного або узагальненого ставлення до речей);

•розв'язання педагогічних задач щодо бачення унікальності студента;

•нетипове застосування стандартних педагогічних прийомів;

•творче комбінування стандартних засобів, форм і методів досягнення мети;

•створення нових педагогічних технік;

•вихід із реальної ситуації, творче регулювання власного часу в професіогенезі (планування кар'єри, сім'ї);

•регульоване планування своєї професійної діяльності в контексті особистої життєтворчості [4, с. 122].

Тайм-менеджмент – сучасна технологія організації часу та підвищення ефективності його використання, яка формує вміння особистості оптимізувати свій особистісний часовий ресурс.

Висновки... Професійний потенціал – нове інтегративне поняття, яке узагальнює уявлення про ресурси особистості та їх реалізацію в професійній діяльності, охоплюючи сферу здібностей та мотивації фахівця. Важливою умовою успішної самореалізації в професійній діяльності є розвиток професійного потенціалу засобами навчання та самонавчання, а також саморозвитку професійно важливих здібностей, якостей, вмінь, мотивації. Аналіз діагностичних методик оцінки та самооцінки професійного потенціалу педагога переконує у складності та громіздкості цього процесу, що нашою думку про необхідність створення комп'ютеризованих програм діагностики професійного потенціалу. Описані сучасні технології розвитку професійного потенціалу (технологія коучингу, технологія раціонального використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці, технологія саморегуляції психічних станів, технологія тайм-менеджменту) демонструють високу ефективність застосування за умови високого рівня мотивації до навчання та саморозвитку. Практично

значущими є розробки програм тренінгів розвитку професійного потенціалу педагога із застосуванням сучасних психотехнологій.

Література

1. Акмеология : учебное пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
2. Беспалов И. Феномен личностного потенциала в контексте акмеологии / И. Беспалов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://akmeo.ru/index.php?id=669>.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Гера Т.І. Активізація творчих ресурсів педагога у процесі його професіоналізації / Т.І. Гера // Психологія і суспільство. – 2012. – № 2 (48). – С. 112-123.
5. Дергалева І.Ю. Развитие профессионального потенциала менеджеров в системе бизнес-образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / И.Ю. Дергалева. – Челябинск, 2009. – 20 с.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессиональных деструкций : учебное пособие для вузов / Э.Ф. Зеер, Э.Э. Симанюк. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2005. – 240 с.
7. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 536 с.
8. Марков В.Н. Профессиональный потенциал и зона ближайшего профессионального развития / В. Марков // Акмеологическое исследование потенциала, резервов и ресурсов человека. Факторы оценки и развития профессионального потенциала кадров управления. – М., 2005. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.potentiales.ru/page300.html>
9. Марков В.Н. Личностно-профессиональный потенциал кадров управления: психолого-акмеологическая оценка и оптимизация : дис. ... доктора психол. Наук : 19.00.13 / Василий Николаевич Марков. – М., 2004. – 453 с.
10. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія / авт. кол.: наук. керівник В.О. Моляко. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 208 с.
11. Сіверс З.Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості / З.Ф. Сіверс // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11. – № 1. – С. 47-55.

Анотація

У статті окреслено предметне поле поняття «потенціал», конкретизовано поняття «професійний потенціал педагога» шляхом опису його структури, особливостей діагностики та сучасних засобів і технологій розвитку.

Аннотация

В статье очерчено предметное поле понятия «потенциал», конкретизировано понятие «профессиональный потенциал педагога» путем описания структуры потенциала, особенностей его диагностики, современных средств и технологий развития.

Summary

The article deals with the subject field of concept «potential». The concept of «professional potential of the teacher» is specified by description of its structure, features of diagnostics and modern facilities and technologies of development.

Ключові слова: потенціал, ресурси, здібності, мотиви, професійний потенціал, оцінка професійного потенціалу педагога, коучинг, саморегуляція.

Ключевые слова: потенциал, ресурсы, способности, мотивы, профессиональный потенциал, оценка профессионального потенциала педагога, коучинг, саморегуляция.

Key words: potential, resources, capabilities, reasons, professional potential, estimation of professional potential of the teacher, kouching, self-regulation.

Подано до редакції 31.03.2013.

УДК 372.8:811.161:81.233

© 2013

Голуб Н.Б.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Виразною ознакою компетентісного підходу є діяльнісний характер навчання. Зорієнтованість шкільної мовної освіти на підготовку компетентного комунікатора спричинена передусім тим, що серед чотирьох провідних трудових мотивів орієнтація працівників на спілкування займає друге місце. Отже, роль спілкування як цінності набуває сили у всіх сферах життя суспільства. «Наявність у людини потреби у спілкуванні робить спілкування і пов'язане з ним ставлення до людей однією з провідних цінностей людини [8, с. 33]». Виділення у складі ключових компетентностей комунікативної підкреслює важливість освітнього завдання сучасної школи – навчити учнів ефективного спілкування, яке не обмежується формулюванням окремих речень чи фраз, а передбачає обмін певним досвідом, інформацією, емоціями,